CHANGES OCCURRING IN ANIMAL BREEDING IN THE SETTLEMENTS OF CENTRAL SZIGETKÖZ

By:
HORVÁTH, ESZTER

Keywords: Szigetköz, animal breeding, animal produce, co-operatives, cyclical effects.

In my investigations I analysed the characteristics related to animal breeding and the production of animal produce in the agricultural co-operatives of four Central Szigetköz settlements (Ásványráró, Hédervár, Darnózseli, Püski), between 1990 and 2006. I determined that as a result of the changes affecting the whole country, the livestock of the co-operatives being examined was drastically reduced and the range of animal products being produced was greatly cut back. As a result of this, animal husbandry and animal breeding suffered a major loss of importance. Cycles and medium-term fluctuations can be observed in the reduction of livestock and animal produce, which present movements that differ from the changes occurring at the national level and from average tendencies. The results prove that specific, regionally relevant problems and effects appeared in this unique region of the country, alongside the usual economic effects. For this reason, an analysis of the general and unique factors and factor systems influencing animal breeding in the Central Szigetköz settlements, as well as an examination of the effects of the changes in animal breeding, are of the utmost importance. It would be beneficial in the future to aim for: the tempering of livestock reductions; the strengthening and expansion of local economic and animal product producing systems operating in the settlements; appropriate utilisation of the opportunities presented by EU membership; and the realisation of a combination of grass-roots, traditional experience – traditional animal husbandry and animal breeding technologies of Szigetköz – with the new breeding requirements.

KÖZÉP-SZIGETKÖZI TELEPÜLÉSEK ÁLLATTENYÉSZTÉSÉBEN BEKÖVETKEZETT VÁLTOZÁSOK

HORVÁTH ESZTER

Kulcsszavak: Szigetköz, állattenyésztés, állati termék, szövetkezetek, ciklushatás.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Vizsgálataimban négy közép-szigetközi település (Ásványráró, Hédervár, Darnózseli, Püski) mezőgazdasági szövetkezeti állattenyésztését és az állati termék előállításra vonatkozó jellemzőit elemeztem 1990-től 2006-ig. Megállapítottam, hogy az egész országot érintő változások következtében a vizsgált szövetkezetek állatállománya drasztikusan lecsökkent, az előállított állati termékek köre erőteljesen leszűkült, melynek hatására az állattartás és állattenyésztés nagymértékben veszített jelentőségéből. Az állatállomány és az előállított állati termékek csökkenésében ciklusok, középtávú hullámzások figyelhetők meg, melyek az országos szinten bekövetkezett változásoktól, az általános tendenciáktól eltérő mozgást is mutatnak. Az eredmények bizonyítják, hogy az ország ezen sajátos tájkörzetében, az általános gazdasági hatások mellett speciális, a térséget érintő problémák és hatások is érvényesültek. Ezért kiemelkedő fontosságú a közép-szigetközi települések állattenyésztését befolyásoló általános és sajátos tényezők, tényezőrendszerek elemzése, az állattenyésztésben bekövetkezett változások hatásának vizsgálata. A jövőben célszerű törekedni az állatállomány csökkenésének mérséklésére, a településeken működő helyi gazdálkodási és állati termék előállító rendszerek megerősítésére és bővítésére, az EU-tagság adta lehetőségek megfelelő szintű kihasználására, a „gyökerekhez visszanyúló" tradicionális tapasztalatok – a hagyományos szigetközi állattartási és állattenyésztési techológiák – és az új termelési követelmények ötvözésének megvalósítására.

BEVEZETÉS

A témához kapcsolódó agrártörténeti vizsgálataim egyértelműen bizonyítják, hogy „a Szigetközben az állattartás, az állattenyésztés és a halászat jelentette hajdanán a fő jövedelemforrást" (*Timaffy, 1970*). A feljegyzések és a saját megfigyeléseim tanúsága szerint ezen tevékenységek szerepe és jelentősége azonban napjainkra erőteljesen redukálódott, ahogy *Buday (2001)* is írja, a másfél évtizede tartó agrárválság az állattenyésztést a növénytermelésnél is súlyosabban érintette, és ez az állatállomány jelentős csökkenésével járt. Ennek legfőbb okát az állattenyésztés alacsony jövedelmezősége jelentette, de szerepe volt ebben a nagygazdaságok felszámolásának, valamint annak, hogy a pénzügyi válságba került gazdaságok a fizetőképességük megőrzése céljából felszámolták és értékesítették állományukat. Ez különösen a szarvasmarhatenyésztést sújtotta, mert a baromfi- és sertéstartás épületeivel szemben a szarvasmarhatartás épületei más célokra (raktározás, műhely stb.) is jól hasznosíthatóak voltak.

A VIZSGÁLATI MÓDSZER

A levéltári kutatómunkámból, a vizsgált települések mezőgazdasági szövetkezeteinek dokumentációiból, valamint az általam készített célzott, személyes interjúk eredményeiből összegyűjtött és rendszerezett adatok szolgáltak a vizsgálataim alapjául. Kutatásaim sorozata, korábbi tanulmányaim adatbázisa lehetővé tette trendek és középtávú ciklusok (15-25 éves vagy Kuznets ciklus) kimutatását a közép-szigetközi szövetkezetek állatállományában és állati termék kibocsátásában, ezért további vizsgálati módszerként a statisztikai, illetve a makrogazdasági vizsgálatok során, a közép- és hosszabb távot átfogó idősorok elemzésekor használatos (szabálytalan) ciklushatás vizsgálatot alkalmaztam (a ciklusokat a hédervári szövetkezetnél háromtagú, a többi szövetkezetnél öttagú mozgóátlagolással számítottam). A ciklushatás vizsgálat során lineáris, másodfokú és harmadfokú polinom trendfüggvénnyel elemeztem a változásokat. Ezen vizsgálati módszer alkalmazásához iránymutatásul *Sipos (2006)* a mezőgazdasági hosszú távú ciklusok elemzését tárgyaló tanulmánya szolgált.

VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK

A vizsgálatban rendszereztem a közép-szigetközi állattenyésztést és állati termék előállítást leginkább befolyásoló tényezőket, melyeket az 1. ábrán szemléltetek.

A kutatásaimat négy közép-szigetközi mezőgazdasági szövetkezetnél végeztem, annak érdekében, hogy a fentiekben bemutatott tényezők közül néhánynak (a természeti-gazdasági környezet, az állattenyésztés és állati termék előállítás hagyományai, csökkenő állatállomány, környező falvak érdekeltsége) az állattenyésztésre és állati termék előállításra kifejtett hatását megvizsgáljam. A gazdálkodási körülményeik megértéséhez röviden ismertetem (1. táblázat) a szövetkezetek fontosabb jellemzőit.

A négy szövetkezet állattenyésztésének alakulását megvizsgálva (1. táblázat) látható, hogy azok az azonos környezeti-gazdasági adottságok ellenére milyen heterogén, változatos termelési szerkezettel rendelkeztek. A táblázatot elemezve hasonlóságokat is felfedezhetünk, látható a **C** és **D** szövetkezet termelési szerkezete közötti analógia, ezért a kettő összehasonlító elemzése rávilágít a különbözőségek és párhuzamok okaira.

Az ásványrárói szövetkezet szövetkezet sertéstenyésztésének (2. ábra), ezen belül a vágósertés-előállítás naturális mutatóinak (db, t) vizsgálatához harmadfokú polinom trendfüggvényt alkalmaztam (a trendfüggvény relatív hibája 11,02%, ami jó közelítést jelent az eredeti idősor /1991-2000/ adataihoz). A kibocsátott vágósertések mennyiségében intenzív hullámzások jelentkeztek.

A hédervári szövetkezetben a ciklushatás vizsgálatot (3. ábra) a pulykahízlalás, vágópulyka-előállítás naturális mutatóinak (db, t) idősorain végeztem el. A szövetkezet 1998-tól integrációs formában pulykahizlalással foglalkozott. Az integrátor biztosította az alapanyagot, a takarmányt, a szállítást és a feldolgozás teljes vertikumát. Az intenzív tartási formát alkalmazták, a tojókat 8-8,5 kg-ig, a kakasokat 11-15 kg-ig hizlalták. Az elemzéshez harmadfokú polinom trendfüggvényt (melynek relatív hibája 7,89%,) alkalmaztam.

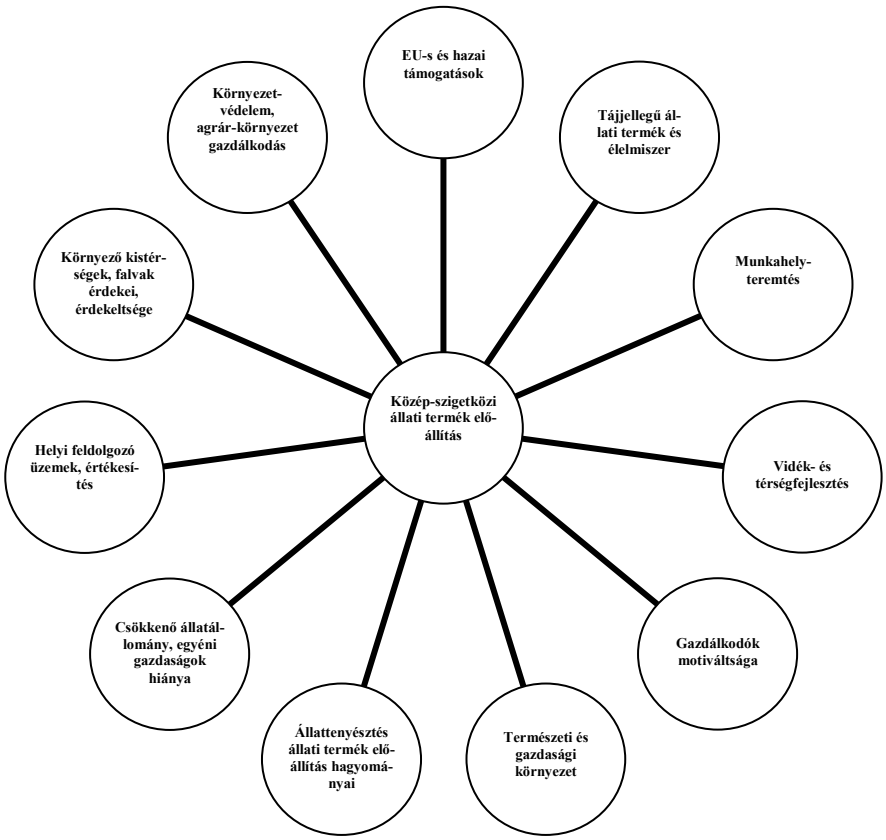
A darnózseli szövetkezet szarvasmarha-állományának változásait elemezve az 1990. gazdasági évtől megállapítottam, hogy az ország mezőgazdaságát érintő változások itt is jelentkeztek. A rendszerváltást követően, az 1990. évtől kezdődően az ország állatállománya, az állattartók száma csökkeni kezdett, az állattenyésztés-növénytermelés aránya megváltozott, a gabona- és húsvertikum korábbi egyensúlya felborult, a mező-

gazdasági termékek termékpályája szét-töredezett.

Az 5. ábra a *püski szövetkezet* szarvasmarha-állományában bekövetkezett változásokat szemlélteti.

1. ábra

A közép-szigetközi állati termék előállítást befolyásoló tényezők

Forrás: saját összeállítás

1. táblázat

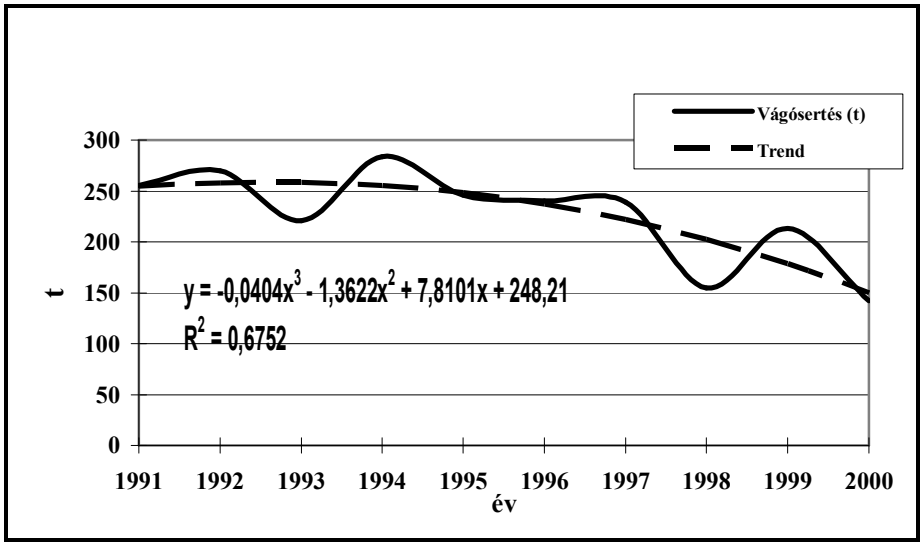
A vizsgált közép-szigetközi települések mezőgazdasági szövetkezeteinek fontosabb jellemzői

	Ásványráró	Hédervár	Darnózseli	Püski
	A	B	C	D
Elhelyezkedés	Közép-Szigetköz	Közép-Szigetköz	Közép-Szigetköz	Közép-Szigetköz
Megalakulás éve	1959	1959	1959	1959
Megnevezés	„Szigetköz" Termelő-, Kereskedő- és Szolgáltató Szövetkezet	„Rózsa Ferenc" Termelő-, Kereskedő- és Szolgáltató Szövetkezet	Darnózseli Agrár zRt	„Búzakalász" Mezőgazdasági Szövetkezet
Nagyüzemi gazdálkodás	1976-ban hét Közép-szigetközi település (Ásványráró, Hédervár, Darnózseli, Püski, Kisbodak, Dunaremete) mezőgazdasági szövetkezeteit egyesítették, amely „Szigetköz" Magyar-Csehszlovák Barátság Mgtsz. néven működött 1990-ig			
Állattenyésztési ágazat 1990 előtt	sertéstenyésztés	szarvasmarha-tenyésztés, tejelő tehenészet	szarvasmarha-tenyésztés, tejelő tehenészeti telep libatartás-, tenyésztés, tenyésztojás előállítás, csirketartás és hízlalás tojótyúk-tartás, tojástermelés	szarvasmarha-tenyésztés, tejelő tehenészeti telep libatartás, tenyésztés, tenyésztojás előállítás, csirketartás és hízlalás tojótyúk-tartás, tojástermelés
Kibocsátott állati termékek 1990 előtt	hízósertés	tehéntej vágómarha	tehéntej vágómarha vágócsirke vágóliba liba- és tyúktojás	tehéntej vágómarha vágócsirke vágóliba liba- és tyúktojás
Állattenyésztési ágazat 1990 után	sertéstenyésztés (2000-ig)	tejelő tehenészet (1993-ig) hízómarha-tartás (1998-ig) pulykahízlalás (2006)	szarvasmarha-tenyésztés, tejelő tehenészeti telep libatartás-, tenyésztés, tenyésztojás előállítás, csirketartás és hízlalás tojótyúk-tartás, tojástermelés (1998-ig)	szarvasmarha-tenyésztés, tejelő tehenészeti telep libatartás-, tenyésztés, tenyésztojás előállítás csirketartás és hízlalás, tojótyúk-tartás, tojástermelés (1998-ig)
Kibocsátott állati termékek 1990 után	hízósertés (2000-ig)	tehéntej (1993-ig) vágómarha (1998-ig) vágópulyka (2006-ig)	vágócsirke, vágóliba liba- és tyúktojás (1998-ig) tehéntej vágómarha	vágócsirke, vágóliba liba- és tyúktojás (1998-ig) tehéntej vágómarha

Forrás: saját vizsgálatok

2. ábra

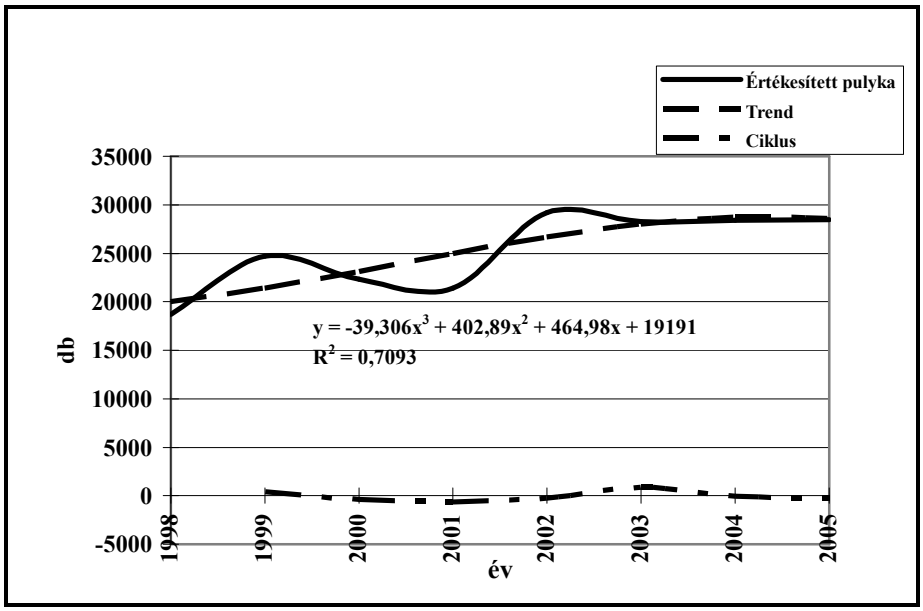
Az ásványrárói mezőgazdasági szövetkezet vágósertés-kibocsátása (1991-2000)

Forrás: saját vizsgálatok

3. ábra

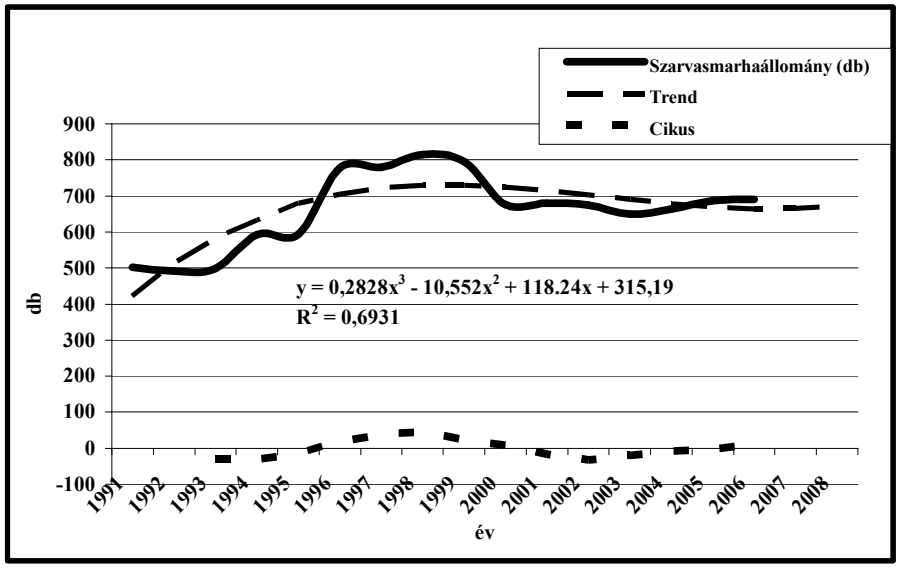
A hédervári mezőgazdasági szövetkezet vágópulyka-kibocsátásának ciklushatás-vizsgálata

Forrás: saját vizsgálatok

4. ábra

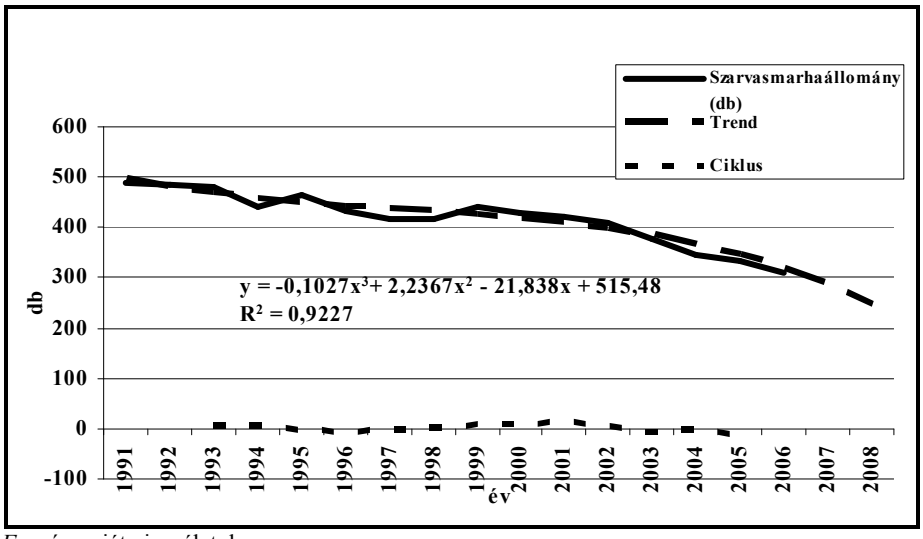
Ciklushatás-vizsgálat a darnózseli mezőgazdasági szövetkezet szarvasmarha-állományában

Forrás: saját vizsgálatok

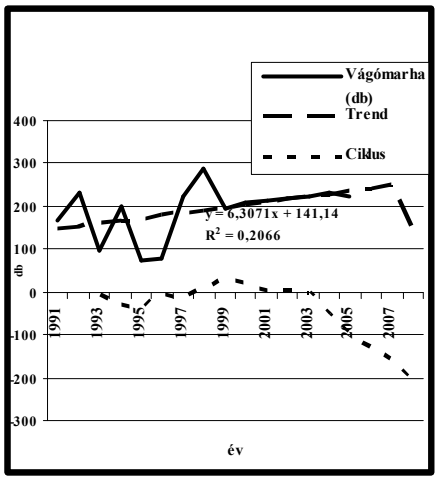
5. ábra

Ciklushatás-vizsgálat a püski mezőgazdasági szövetkezet szarvasmarha-állományában

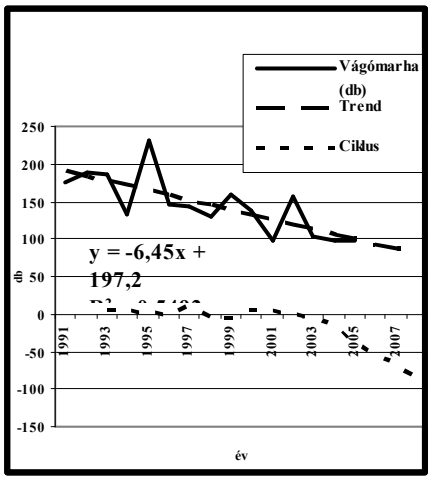
Forrás: saját vizsgálatok

6. ábra
A darnózseli mezőgazdasági szövetkezet vágómarha-kibocsátásának ciklushatás-vizsgálata

Forrás: saját adatgyűjtés

7. ábra
A püski mezőgazdasági szövetkezet vágómarha-kibocsátásának ciklushatás-vizsgálata

Forrás: saját adatgyűjtés

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Barton, D.G. (1989): What is a Cooperative? Cobia D.W.; Cooperatives in Agriculture. Prentice-Hall, Inc. New Jersey, Chapter 1., 1-20. pp. – (2) Buday-Sántha A. (2001): Agrárpolitika-vidékpolitika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 253-254. pp. – (3) Horváth E. (2006): The review of animal product producers in the Central-Szigetköz area and its regional developing possibilities in the EU, Within the European Union III. Nemzetközi Konferencia, 2006. április 5-6. – (4) Központi Statisztikai Hivatal (1998): Magyarország állattenyésztése 1985-1996 (Statisztikai áttekintés). KSH kiadója, Budapest – (5) Központi Statisztikai Hivatal (1997-2004a): Győr-Moson-Sopron megye állatállománya. KSH kiadója, Budapest – (6) Központi Statisztikai Hivatal (1997-2004b): Győr-Moson-Sopron megye szarvasmarha és sertésállománya. KSH kiadója, Budapest – (7) Marticsek J. – Előd R. – Székelyhidi T. – Pataki R. – Belényesi M. (2002): A SAPARD kistérségi pályázatok elemzése során feltárt koordinációs lehetőségek a kecske ágazatban. Gödöllői Agrártudományi Egyetem Környezet és Tájgazdálkodási Intézet Alternetív Agrárvállalkozásokat Fejlesztő Kht. – (8) Rechnitzer J. (1993): A környezeti válság és a vállalkozás a Szigetközben. XXV. Óvári Tudományos Napok, Az állati termékek termelésének és feldolgozásának biológiai, technológiai, ökonómiai kérdései, Mosonmagyaróvár, 1993. november 10-11. – (9) Sipos B. (2006): Hosszú ciklusok és évszázados trendek alakulása a magyar mezőgazdaságban. Statisztikai szemle, 84. évf. 2. sz., 150-175. pp. – (10) Szabó G. (1991): A szövetkezetek funkciói a mezőgazdaságban. Kiút a válságból II. Falukonferencia, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 1991 – (11) Szabó G. (2002): A szövetkezeti vertikális integráció fejlődése az élelmiszer-gazdaságban.

Közgazdasági Szemle, XLIX. évf., 2002. március, 235-250. pp. – (12) Szeremley B. (2003): A termelői csoportok szerepe a vidékfejlesztésben. A Falu, Vidékfejlesztők és Környezetgazdák folyóirata, 2003. Nyár, 45-50. pp. – (13) SZNSZ (1995): A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének állásfoglalása a szövetkezeti identitásról. Szövetkezés, Vol. 16. 2. sz. 77-78. pp. – (14) Tenk A. (1993): Az ökológiai viszonyok változásának hatása egy mikrotérség (Szigetköz) állattenyésztésének alakulására. Az állati termékek termelésének és feldolgozásának biológiai, technológiai, ökonómiai kérdései. Mosonmagyaróvár, 1993. november 10-11. – (15) Timaffy L. (1970): Szigetközi krónika. Győr-Sopron megyei Tanács Mosonmagyaróvári Járási Hivatala, Győr – (16) Veszeli T. (1993): A falusi átalakulás mezőgazdasági termelésének menedzsmentje. Kiút a válságból II. Falukonferencia, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 1991 – (17) Veszeli T. (2001): Az agrárszakértelem jelentősége a rurális jellegű kistérségek fejlesztésében. Regionalitás-Lokalitás a 21. században, Tanulmánykötet 143-148. pp., MTA Veszprémi Területi Bizottság, Komárom, 2001. április 27.